

УДК 330.3

Сидоренко Т.М.

кандидат економічних наук

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ТА РЕЗЕРВИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

У статті проаналізовано чинники впливу на інноваційну активність підприємств. Обґрунтовано особливості інноваційної активності та досліджено резерви її підвищення на підприємствах. Інноваційна активність направлена на розвиток конкурентних переваг підприємства, а також може існувати за умов постійного оновлення виробництва і технологій. Інноваційно активні підприємства це підприємства, які витрачають на інновації значні фінансові ресурси, одночасно реалізують ряд інноваційних проектів, постійно нарощують кадровий потенціал інноваційної діяльності.

Ключові слова: підприємства, інноваційна активність, підвищення, інновації, інноваційна діяльність, резерви.

Сидоренко Т. Н. ОСОБЕННОСТИ ИННОВАЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ И РЕЗЕРВЫ ЕЕ ПОВЫШЕНИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ

В статье проанализированы факторы влияния на инновационную активность предприятий. Обоснованы особенности инновационной активности и исследованы резервы ее повышения на предприятиях. Инновационная активность направлена на развитие конкурентных преимуществ предприятия, а также может существовать в условиях постоянного обновления производства и технологии. Инновационно активные предприятия это предприятия, которые тратят на инновации значительные финансовые ресурсы, одновременно реализуют ряд инновационных проектов, постоянно наращивают кадровый потенциал инновационной деятельности.

Ключевые слова: предприятия, инновационная активность, повышение, инновации, инновационная деятельность, резервы.

Sydorenko T.M. FEATURES OF INNOVATIVE ACTIVITY AND RESERVES FOR ITS INCREASES ON THE ENTERPRISES

In the article analyzes the factors influencing the innovation activity of enterprises. Grounded features innovative activity and explored reserves of its increase in enterprises. Innovation activity is the development of competitive advantage and can exist under conditions of constant renewal and production technology. Innovatively active enterprises are enterprises that spend significant financial resources on innovation, simultaneously implement a number of innovative projects, constantly increase the human resources of innovation activity.

Keywords: enterprises, innovation activity, increase, innovations, innovation activity, reserves.

Постановка проблеми. Розвиток вітчизняної економіки, підвищення конкурентоспроможності українських підприємств неможливо забезпечити без здійснення інвестицій в інноваційну сферу. Інноваційна активність відіграє дуже важливу роль для успішного розвитку підприємств і держави в цілому, адже від рівня цих процесів залежить їх економічний та фінансовий стан.

Важливою умовою зростання ефективності надання послуг є саме активізація резервів підвищення інноваційної діяльності. Інноваційна активність направлена на розвиток конкурентних переваг підприємства, а також може існувати за умов постійного оновлення виробництва і технологій, й надання високоякісного обслуговування. В Україні, не дивлячись на проголошений курс на інноваційну модель економічного зростання, спостерігається низький рівень інноваційної активності.

Аналіз останніх досліджень. На сучасному етапі багато вчених зробили значний вклад в дослідження інноваційної діяльності та підвищенням інноваційної активності підприємств. Фундаментальний аналіз інвестиційних процесів у ринкових умовах проведено у працях Д. Йоргенсона, Дж.М. Кейнса, Л. Койка, В. Міта, І. Фішера. В Україні ця проблема розглядається багатьма вітчизняними вченими, про що свідчать роботи В.П. Александрової, О.М. Алімова, О.І. Амоші, М.С. Герасимчука, М.П. Денисенка, С.І. Дорогунцова, М.І. Іванова, М.Ю. Коденської, І.І. Лукінова, Л.В. Левковської, О.М. Паламарчука, А.А. Пересади, С.Ф. Покропівного, А.І. Сухорукіна, А.В. Череп, Д.М. Черваньова, М.Г. Чумаченка, Г.А. Швиданенка, В.Я. Шевчука.

У сучасній літературі з проблем інновацій не існує чіткої системи заходів, що забезпечують управління резервами підвищення ефективності інноваційної активності підприємства, але різні автори наводять окремі приклади вирішення цього складного питання. Отже, існує ряд підходів, які можуть

бути використані при реалізації резервів інноваційної активності підприємства. Джерелом утворення резервів підвищення ефективності інноваційної діяльності є мінливість співвідношення між обсягом витрат і доходом, як у ході здійснення різних нововведень, так і на стадіях інноваційного процесу.

Метою статті. Дослідження резервів підвищення інноваційної активності підприємств, визначення їх особливостей, недоліків і переваг.

Основні результати дослідження. На сьогодні інновації стають ключовим чинником розвитку для більшості підприємств. Підвищення ефективності інноваційної активності багато в чому залежить від цілеспрямованої та планомірної роботи з пошуку і реалізації резервів інноваційної діяльності, наявних саме на підприємстві.

Інноваційна активність підприємств може стати однією із основних умов формування його конкурентоспроможної стратегічної перспективи, засобом утримання і розширення ринкового сегменту. Тому підприємства, переборюючи економічні труднощі, повинні зосереджувати увагу на підвищенні інноваційної активності шляхом здійснення нових розробок у галузі технологічних інновацій.

Інноваційна активність підприємства повинна проявлятися і у площині між входом і виходом виробничої системи, яку можна охарактеризувати як спроможність менеджменту активізувати інноваційний потенціал необхідної кількості і якості для випуску конкурентоспроможної інноваційної продукції з метою зростання ефективної діяльності суб'єктів господарювання.

На інноваційну активність на макrorівні впливають інтелект нації, народу (сукупність здібностей і творчих обдарувань людей, їх освітньо-кваліфікаційний та культурний рівні), оптимальне поєднання ринкових важелів саморегулювання економіки з державним та наддержавним, плюралізм форм власності, конкуренція тощо. На мікрорівні такими

чинниками є організаційні структури управління підприємством, кількість ризикових підприємств, впровадження новітніх форм і систем заробітної плати, інноваційного менеджменту, умов конкурентної боротьби, здійснення інноваційної політики [2].

Економічне зростання країн значною мірою залежить від управління резервами підвищення інноваційної активності підприємницьких структур, та від їх зусиль, прагнень і здатності використовувати у своїй діяльності новітні технології, творчо підходити до визначення способів задоволення потреб споживачів, на основі чого оновлювати та вдосконалювати послуги, отримуючи більші доходи і зміцнюючи свої ринкові позиції.

Вивчення досвіду країн з розвинутою економікою свідчить, що вирішення цих питань є важливим і невідкладним, оскільки інноваційна активність виробників залежить від правового, законодавчого середовища, розвитку і підтримки інноваційної інфраструктури саме з боку держави [1, с. 28].

Державне регулювання має сприяти зростанню інноваційної активності як великих, так і малих підприємств. В результаті цього можна отримати не тільки новий чи вдосконалений продукт, систему управління, послугу, але й збільшити зайнятість населення і рівень його добробуту. Це також конкурентні переваги, які дадуть змогу вітчизняному виробнику впевнено працювати на внутрішньому і зовнішньому ринках. Створення національної інноваційної системи передбачає наявність відповідного правового і законодавчого середовища, яке сприятиме активізації інноваційної діяльності та взаємодії науки з виробництвом.

У 2016 році інноваційною діяльністю в промисловості займалися 834 підприємства, або 18,9%. Протягом 2016 року на інновації підприємства витратили 23,2 млрд. грн, у тому числі на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 19,8 млрд. грн, на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки – 2,4 млрд. грн, на придбання існуючих знань від інших підприємств – 0,1 млрд. грн та 0,9 млрд. грн – на іншу інноваційну діяльність (уключаючи проектування, навчання, маркетинг та ін. діяльність) (рис. 1).

Основним джерелом фінансування інноваційних витрат залишаються власні кошти підприємств – 22036,0 млн. грн (94,9% загального обсягу витрат на інновації).

Показники підвищення рівня інноваційної активності підприємств – це відносні показники, які характеризують рівень участі підприємств у впровадженні інноваційної діяльності протягом певного періоду. Рівень інноваційної активності підприємств зазвичай визначається як відношення кількості інноваційно-активних підприємств до загального числа обстежуваних за визначений період підприємств у країні, регіоні, галузі і т.д.

Інноваційна активність українських підприємств в цілому залишається на низькому рівні: переважають продуктові, а не технологічні інновації; низьким залишається і рівень фінансування інноваційної діяльності. Відповідно, завдання підвищення інноваційної активності залишаються важливою науково-практичною задачею.

Резерви підвищення інноваційної активності підприємств вимірюються декількома показниками: кількість інноваційно-активних підприємств, обсяг реалізованої інноваційної продукції, обсяг інноваційних витрат, кількість впроваджених нових технологічних процесів та інноваційних видів продукції.

Впровадження інновацій на інноваційно-активних підприємствах все більше розглядається як ефективний спосіб підвищення конкурентоспроможності підприємства, підтримання високих темпів розвитку і досягнення прийнятної рівня доходності [3].

В залежності від того як організований процес управління резервами підвищення інноваційної активності залежить саме якість реалізованих нововведень.

Результатом підвищення інноваційної активності є нововведення. Інноваційний процес є не лише впровадженням чогось нового – це зміни в засобах, змісті, умовах, методах і формах надання послуг й управлінських процесів, що:

- несуть собою новизну;
- володіють потенціалом підвищення ефективності процесів у цілому або їхніх частинах;
- здатні дати довгостроковий корисний ефект, що виправдовує витрати зусиль і засобів на впровадження нововведення;
- узгоджуються з іншими нововведеннями [5].

Джерела утворення резервів підвищення ефективності інноваційної діяльності з'являються постійно на усіх стадіях інноваційного процесу, змінюючи співвідношення між обсягом витрат та тривалістю

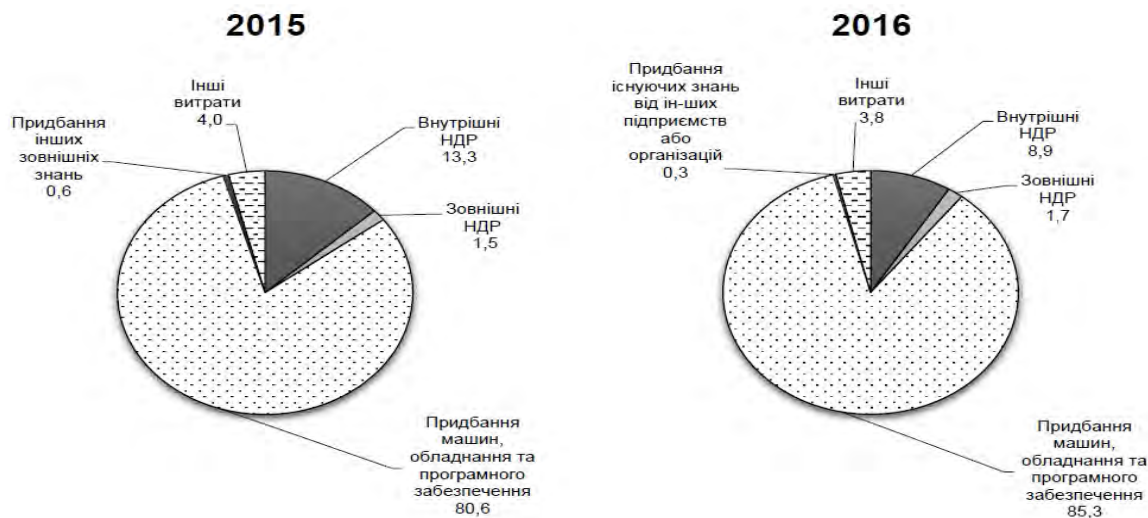

Рис. 1. Розподіл загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності (% , промислових підприємств) [4]

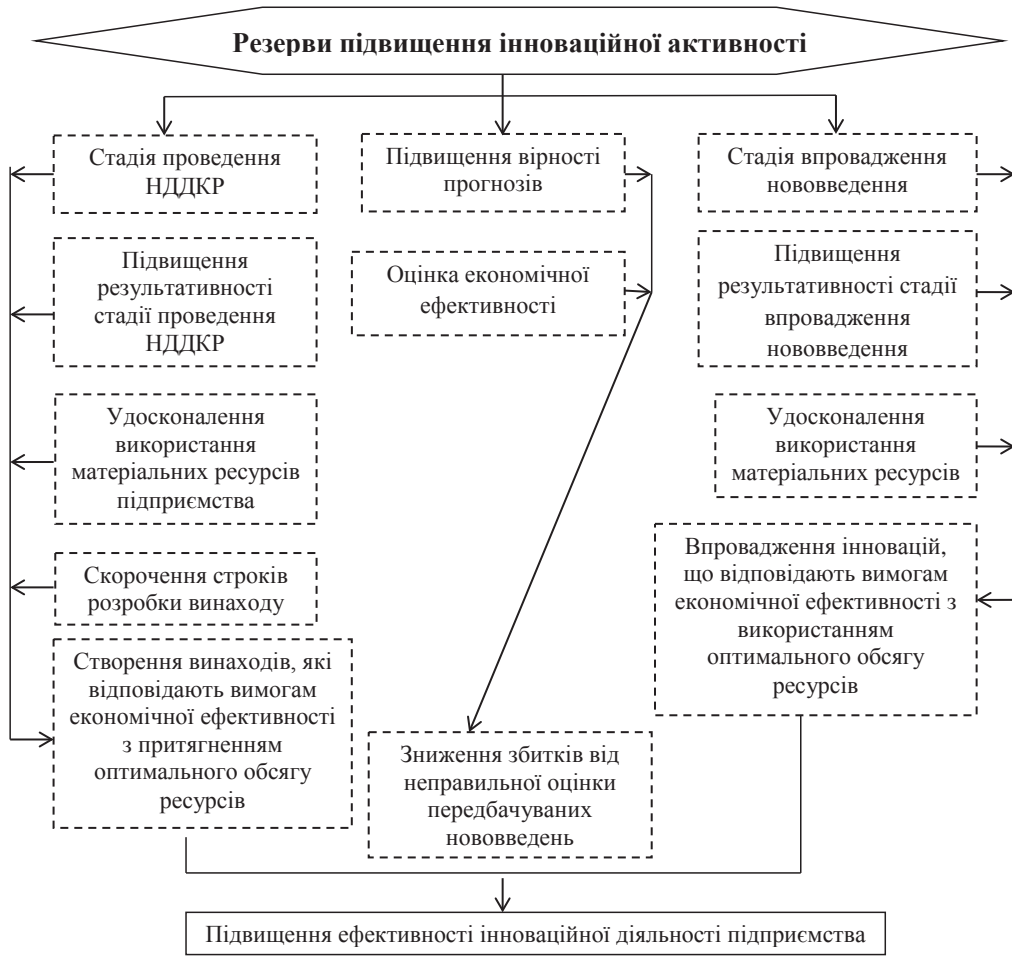

Рис. 2. Резерви підвищення інноваційної активності підприємства

цих стадій. З метою виявлення резервів на першому етапі проводиться аналіз наступних основних елементів (рис. 2):

- резерви в здійсненні інновацій;
- резерви у визначенні ефективності інновацій;
- резерви впровадження інновацій;
- резерви в поширенні інноваційної продукції;
- резерви в ринковій конкуренції.

На ефективність стадії проведення НДДКР впливають такі фактори, як:

- результативність роботи на даній стадії, тобто технічних рішень або ідей, що відповідають вимогам економічної ефективності, прийнятим на підприємстві;
- зменшення нераціонального використання ресурсів;
- скорочення часу, що витрачається на розробку винаходів (ідей, задумів).

Результативність стадії проведення НДДКР обумовлена врахуванням впливу (в ході розробки майбутніх інновацій) багатьох факторів внутрішнього та зовнішнього середовища логістичного підприємства, причому вплив кожного з яких на конкретний проект має різний ступінь невизначеності і може мати вирішальне значення на різних стадіях інноваційного процесу.

Також, потрібно виділити ряд складових, реалізація яких, з урахуванням особливостей та потреб конкретного логістичного підприємства, дозволить

підвищити результативність інноваційної діяльності на стадії створення інновацій:

- погодження напрямку проведення НДДКР зі стратегічними планами підприємства;
- взаємодія різних служб підприємства на початкових етапах проведення НДДКР;
- застосування методів прогнозування для постановки цілей на стадії проведення НДДКР;
- застосування різних видів стимулювання для підвищення результативності стадії проведення НДДКР.

Під резервами підвищення інноваційної діяльності слід розуміти існуючі можливості проведення цієї діяльності більш економічними методами. Схема аналізу відношень між конкретними резервами показана на рис. 3.

Схема показує, що існуючий результат використання інновацій по підприємству складається з існуючого результату від інноваційної діяльності, можливих внутрішньовиробничих резервів від кращого

<p>Ринковий потенціал інноваційної діяльності (IP)</p> <p>↑</p> <p>Потенціально існуюче ринкове використання інновацій на підприємстві (PI)</p> <p>↓</p>	Резерви при створенні інновацій (PC)
	Резерви при виявленні економічної ефективності інновацій (PE)
	Резерви впровадження інновацій (PB)
	Резерви при розподілі інноваційної продукції (PP)
	Резерви в ринковій конкуренції (PK)
	Існуючий результат доходу від інноваційної діяльності (CD)

Рис. 3. Схема аналізу співвідношення конкретних резервів

розподілу на ринку інноваційної продукції та резервів ринкової конкуренції.

Інноваційна активність підприємства може оцінюватися такими основними характеристиками:

- наявністю завершених інновацій і ступенем їх результативності;
- ступенем участі підприємства у розробці інновацій;
- виявленням основних причин, які блокують інноваційну діяльність.

При оцінці рівня інноваційної активності підприємства необхідно враховувати певні принципи і відповідно до них формувати показники її оцінки:

1. Динамічність інноваційного процесу.
2. Інвестування інноваційного процесу.

Саме різниця в інноваційній активності підприємств пояснює, чому при одних і тих же планах, стратегіях, цілях, навіть за рівнозначної величини інноваційного потенціалу різні управлінці досягають неоднакових результатів. Якісним показником підвищення інноваційної діяльності є інтенсивність створення інноваційних послуг (товарів) або, іншими словами, інноваційна активність, яка вимірюється часткою інноваційної продукції у валовому випуску підприємства, часткою інноваційної доданої вартості у загальній створеній підприємством доданої вартості.

Показник рівня інноваційної активності підприємств є відносним показником, який характеризує ступінь участі підприємства у здійсненні інноваційної діяльності за певний період часу. Рівень підвищення інноваційної активності підприємств у офіційній статистиці визначається відношенням кількості інноваційно-активних, тобто зайнятих певними видами інноваційної діяльності підприємств до загальної кількості підприємств у країні, галузі, регіоні за визначений період.

Проте, ефективність управління інноваційною діяльністю підприємства визначається своєчасною і цілеспрямованою роботою із комплексної оцінки його інноваційної активності, а також по виявленню і використанню можливостей її підвищення.

Чинники впливу на інноваційну активність підприємств:

- наявність стратегічної концепції розвитку економіки на основі інноваційної моделі та її реалізація шляхом здійснення відповідної державної інноваційної політики;
- повнота і досконалість законодавчої бази в цілому та законодавства з питань інноваційної діяльності зокрема;
- сприятливий економічний клімат для інноваційної діяльності, високий попит на інновації;
- наявність установ інфраструктури та кваліфікованих експертів, які надають необхідні бізнес-послуги, інформацію щодо науково-технічних досягнень та ринків.

Разом з тим на інноваційну активність підприємств впливають не тільки зовнішні, а й внутрішні чинники.

Зокрема, одним з вирішальних ендогенних чинників, який впливає на ефективність використання коштів, що спрямовуються на фінансування інноваційних проектів, є внутрішня система управління інноваційною діяльністю на підприємствах.

Таким чином, основним завданням держави є створення сприятливого економічного середовища для створення і впровадження інновацій, а основним завданням керівників підприємств є формування цілісної системи управління резервами підвищення інноваційної активності, яка має складатися з таких елементів:

1) управління процесом відбору інноваційних проектів, які відповідають стратегії розвитку підприєм-

ства, і залучення джерел фінансування (формування фондів фінансування нововведень і стимулювання творчої праці винахідників, раціоналізаторів, залучення довгострокових банківських кредитів);

2) управління інтелектуальною власністю та комерціалізацією інновацій (облік об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ), оцінювання вартості ОІВ, які створюють фахівці підприємства, організація продажу патентів);

3) мотивація праці персоналу (планування кар'єри працівника, стимулювання особистого зростання, застосування індивідуалізованої системи мотивації, формування соціального пакета, матеріальне заохочення розвитку персоналу – підвищення кваліфікації, тренінги, перепідготовка тощо);

4) контроль і аналіз інноваційних витрат (розподіл і облік інноваційних витрат за окремими проектами і напрямками інноваційної діяльності);

5) управління ризиками інноваційної активності (ідентифікація ризиків, оцінювання рівня ризику, нейтралізація, розподіл, страхування ризиків);

6) управління НДДКР і співпрацею з установами інноваційної інфраструктури (створення відокремлених підрозділів, проектних груп, укладення угод з науководослідними установами, консалтинговими фірмами).

Підвищення інноваційної активності діяльності вітчизняних підприємств є однією з головних передумов сталого розвитку та стабільності економіки. Але водночас суб'єкти господарювання в умовах невизначеності стикаються з такими серйозними факторами, котрі перешкоджають здійсненню інноваційної діяльності: значні витрати на нововведення, нестача власних коштів, недостатній рівень фінансової підтримки держави, високий економічний ризик, тривалий термін окупності інновацій. Крім цього, на інноваційний розвиток суттєво впливає недосконалість законодавчої бази, відсутність попиту на продукцію, нестача високо кваліфікованого персоналу, недостатній обсяг інформації про нові технології та ринки збуту.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, значну увагу потрібно звернути на формування підсистеми управління інтелектуальною власністю, оскільки в сучасній економіці саме інтелектуальна власність відіграє ключову роль у управлінні резервами підвищення інноваційної активності підприємства. Зокрема, на великих підприємствах може бути доцільним створення спеціального підрозділу з управління інтелектуальною власністю, основними функціями якого має бути ведення активної патентно-ліцензійної роботи, реалізація плану досліджень і розробок.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Волков О.І., Денисенко М.П., Гречан А.П. Економіка й організація інноваційної діяльності: Підручник. 2-е вид., перероб. / О.І. Волков, М.П. Денисенко, А.П. Гречан та ін.; під ред. проф. О.І. Волкова, проф. М.П. Денисенка. К.: КНУТД, 2005. 424 с.
2. Калінеску Т.В., Пономарьова І.В., Наталенко М.О. Інноваційна стратегія розвитку підприємств на основі збалансованої системи показників [Текст] : монографія / Калінеску Т.В., Пономарьова І.В., Наталенко М.О. ; Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. Луганськ: Вид-во СЧУ ім. В. Даля, 2013. 286 с.
3. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. Львів: Видавничий центр Львів. нац. ун-ту імені Івана Франка, 2001. 608 с.
4. Наукова та інноваційна діяльність України у 2016 році: Статистичний збірник. Державна служба статистики України, 2017. 140 с.
5. Пахомов С.Б. Международный маркетинг, опыт работы зарубежных фирм. М.: Анкил, 2003.
6. Рибчук А.В. Глобальна виробнича інфраструктура світового господарства: теорія і практика: монографія / Рибчук А.В. Дрогобич: Вимір, 2009. 436 с.

Sydorenko T.M.
Candidate of Economic Sciences

FEATURES OF INNOVATIVE ACTIVITY AND RESERVES FOR ITS INCREASES ON THE ENTERPRISES

The development of the national economy, increase the competitiveness of Ukrainian enterprises it is impossible to provide without investing in innovation field. Innovative activity plays a very important role in the successful development of enterprises and the state as a whole, because the level of these processes depends on their economic and financial situation.

In the modern literature from the problems of innovation, there is no clear system of measures that provide management of the reserves for improving the efficiency of the innovation activity of the enterprise, but different authors make separate examples of decision of this complex issue. Consequently, there are a number of approaches that can be used to implement the reserves of innovative activity of the enterprise. The source of the formation of reserves to increase the effectiveness of innovation volatility is the ratio between the amount of costs and revenues, both during realization of different innovations and on the stages of innovative process.

Increasing the effectiveness of innovation activity depends largely on purposeful and systematic work on the search and implementation of reserves of innovative activity, available at the enterprise.

Innovative activity of enterprises can become one of the main conditions for the formation of its competitive strategic perspective, a means of holding and expanding the market segment. Therefore the enterprises, overcoming economic difficulties, must concentrate attention on sublimity of innovative activity by realization of new developments in industry of technological innovations.

The modern innovative active enterprises are enterprises that spend significant financial resources on innovation, simultaneously implement a number of innovative projects, constantly increase the personnel potential of innovation activity. However, innovation development has not become one of the main signs of growth of Ukrainian enterprises. Some positive trends were observed temporarily, but quickly changed opposed. That is, the innovation processes on ukrainian enterprises are unstable and lacking clear long-term incentives.